

Warmtenetten en Klimaatakkoord

Maarten de Groot en Sjak Rijploeg

1 Inleiding

De warmtetransitie in de gebouwde omgeving behelst bijna overal de vervanging van warmte uit aardgas door een alternatief. Welk alternatief moet gekozen worden? De gemeenten krijgen de regie bij die keuze. In veel wijken en buurten zal het meest duurzame alternatief bestaan uit een warmtenet in de een of andere vorm. Voor mensen met lage inkomens zal dit alternatief veelal ook het gunstigst zijn. Maar zal daar dan ook voor gekozen worden? Het besluitvormingsproces rond dit alternatief is vaak veel lastiger dan dat voor "electric only". Er zijn immers veel meer mensen en instanties betrokken. In het Klimaatakkoord (C1.7) wordt zeer veel nadruk gelegd op participatie van betrokkenen en de plicht van de gemeente te zorgen voor een grote mate van acceptatie. Hoe kan bevorderd worden dat warmtenetten een eerlijke kans krijgen? Hieronder enige ideeën.

2 Ideeën

A Idee: Stimuleer kleinschalige warmtenetten

Om ruimte te geven aan particulier initiatief en de behoefte aan participatie, zou het mooi zijn als kleinschalige warmtenetten aangelegd kunnen worden. Die kunnen wellicht ook sneller gerealiseerd worden omdat het aantal betrokkenen relatief klein is en de verschillen tussen de betrokken gebouwen beperkt zijn. Die aanleg kan wellicht gedaan worden door coöperaties waarin alle gebouweigenaren deelnemen. Voorbeeld:

- Zeer kleinschalig: 4 tot 10 woningen hebben een gemeenschappelijke bodemlus. Zie bijgevoegd artikel tje "Warmtepompnet versnelt renovatieopgave".
- Kleine schaal: 50 redelijk goed geïsoleerde woningen, een school en een supermarkt hebben een warmtenet met WKO, waarbij warmte en koude op twee verschillende delen van de ondergrond worden opgeslagen en ook enige uitwisseling plaatsvindt tussen de gebouwen onderling.

Vragen:

1. Kunnen dat soort warmtenetten economisch verantwoord zijn?
2. Is het mogelijk om later meerdere van die kleinschalige warmtenetten aan elkaar te knopen zonder extreem grote extra investeringen?

B Idee: HT-warmtenetten worden op den duur LT-warmtenetten

De belangrijkste taak bij de energietransitie in de gebouwde omgeving is het terugdringen van de warmtebehoefte. Maar de daarvoor benodigde renovatie van bestaande woningen en andere gebouwen zal vele decennia vereisen. In veel wijken zal het afscheid van warmte uit aardgas al eerder moeten gebeuren, wellicht door aanleg van een HT-warmtenet. Dat moet zijn warmte ontleenen aan vuilverbranding en/of industriële restwarmte (bijvoorbeeld die van de productie van waterstof) en/of diepe geothermie en/of een biomassa centrale. Maar als na enige decennia alle woningen en gebouwen gerenoveerd zijn, is een LT-warmtenet voldoende, bijvoorbeeld van het type "Mijnwater", waarbij warmte uit veel meer bronnen gebruikt kan worden, zoals die van computercentra, koeling van de supermarkt, grondwater, rioolwater en oppervlaktewater.

Vragen:

1. Is de ombouw van een HT-net naar een LT-net uitvoerbaar zonder extreem grote extra investeringen?
2. Kan die ombouw geleidelijk, buurt voor buurt of straat voor straat plaatsvinden, al naar gelang de voortgang van de woningrenovatie?

C Idee: Integratie renovatietransitie en warmtetransitie

De warmtetransitie zal in veel wijken bestaan uit het afscheid van het aardgas, de aanleg van een warmtenet en wellicht de overgang van HT naar LT. Wat daarvoor moet gebeuren, hangt sterk af van de voortgang van de renovatietransitie. De laatste transitie is primair de verantwoordelijkheid van de gebouweigenaren. Particuliere woningeigenaren, kleine VVE's en eigenaren van kleine bedrijven kunnen daarbij wellicht de stimulans gebruiken van een instantie die adviseert en ontzorgt (vergelijk Nottingham).

Vragen:

1. Zou het handig zijn om één instantie verantwoordelijk te laten zijn voor enerzijds die advisering en ontzorging, anderzijds de warmtetransitie?
2. Zo ja, welke instantie kan dat het beste doen? De gemeente? Een nieuw te stichten publiek lichaam (één voor elke gemeente? Of één voor elke wijk?)? Een netwerkbedrijf of een samenwerkingsverband van de netwerkbedrijven voor aardgas, warmte en elektriciteit? Een energieleverancier of een samenwerkingsverband van energieleveranciers?

D Idee: Geld gereserveerd voor gasnet gebruiken voor warmtenet

De bedrijven die eigenaar zijn van het gasnetwerk (distributienet) hebben veel geld gereserveerd om het langzamerhand verouderde net te zijner tijd op te knappen. Dat geld is niet meer nodig als afscheid genomen wordt van aardgas. De reserveringsmiddelen voor het gasnet moeten ingezet worden voor warmtenetten.

Vragen:

1. Kunnen die eigenaren van het gasnet zomaar onteigend worden? Of moeten we er van uitgaan dat die eigenaar hetzelfde netwerkbedrijf is dat het warmtenet aanlegt?
2. Hoe kan dat geld beschikbaar worden gesteld aan eventuele kleinschalige netwerken (zie idee A)? Als een bestaand aardgas netwerkbedrijf, net als de gebouweigenaren, mede-eigenaar wordt van het kleine netwerk, zullen ze wellicht domineren, zodat de gebouweigenaren nauwelijks meer iets in de melk te brokkelen hebben.

E Idee: Warmteopslag essentieel

Er zijn drie redenen waarom warmteopslag van groot belang is

- Het klimaat eist zuinig zijn met energie. Waar mogelijk moet voorkomen worden dat enorme massa's energie worden weggegooid in de vorm van warmte zoals nu veel gebeurt. Omdat langdurige opslag van elektriciteit er waarschijnlijk niet in zit, zal warmte opgeslagen moeten worden.
- Warmtepompen gebruiken elektriciteit. Daarvan zal er in tijden van dunkelflaute in de winter weinig zijn. Wanneer echter de warmtebuffers voldoende temperatuur en volume hebben, kan het stroomverbruik tot een minimum worden beperkt. Dan hoeft het elektriciteitsnetwerk ook minder verzaagd te worden.
- Veel bronnen voor HT-warmtenetten, zoals industriële restwarmte en geothermie, kunnen het beste het hele jaar door continu warmte produceren. Het is alleen in de wintermaanden nodig, in het bijzonder in een paar weken van extreme kou.

Vragen:

1. Moet van alle duurzame energiesystemen, zoals die bij waterstofproductie en brandstofcellen, geëist worden dat warmte die vrij komt direct benut wordt of opgeslagen? Of moet die eis alleen gelden als die warmte in de nabije omgeving gebruikt kan worden? Of alleen als het financieel aantrekkelijk is?
2. Moet gemikt worden op warmteopslag voor het hele seizoen of alleen voor de paar weken van extreme kou?
3. Hoe kan georganiseerd worden dat de beste oplossing gekozen wordt? Hoe kan georganiseerd worden dat het belang van de eigenaar van het elektriciteitsdistributienet (is dat nu overal dezelfde als de eigenaar van het aardgasnet?) meegewogen wordt?
4. Moeten bepaalde typen warmtenetten (wellicht alle HT-warmtenetten) door de overheid verplicht worden opslag te organiseren? Zo ja, moeten de warmtenetten de opslag dan zelf beheren of mogen ze dat uitbesteden aan de warmteleverancier?

3 Advies van PvdA Duurzaam?

In het Klimaatakkoord (C1.7, blz 30) is de volgende tekst te vinden onder

“Wetgevingsagenda wijkgerichte aanpak”

- j. Voor de snelle uitbreiding van warmtenetten is het noodzakelijk dat rollen, bevoegdheden en verantwoordelijkheden bij aanleg en exploitatie van warmtenetten duidelijk zijn. De Rijksoverheid zal derhalve wetgeving in gang zetten over de marktordening van warmtenetten. Om aansluiting bij de (planning van de) wijkgerichte aanpak mogelijk te maken, is het wenselijk deze wetgeving uiterlijk 1-1-2022 in werking te laten treden.*

Vragen:

1. Is het zinvol voor PvdA Duurzaam om William Moorlag te adviseren over die wetgeving?
2. Kan PvdA Duurzaam zinnige adviezen formuleren voor partijgenoten in de lokale politiek?